

Številka: U0611-11/2023/67	
	Datum: 18. december 2024

Poročilo Medresorske delovne skupine za preprečevanje goljufivih in
zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige za
leto 2023

Pristojni organ	Član delovne skupine	Podpis
Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin	Branko Podpečan	
Finančna uprava Republike Slovenije	Marko Dolenec	
Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo	Primož Marolt	
Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije	Andreja Mojškrc	
Tržni inšpektorat Republike Slovenije	Tina Miklavčič	

VSEBINA

1. Uvod.....	4
2. Povzetek	5
3. Ustanovitev Medresorske delovne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige	6
4. Strategija dela 2023	7
5. Področja dela	8
6. Realizacija nalog	9
6.1. Seje Medresorske delovne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige.....	9
6.2. Sum na nedovoljeno trgovino z divjačinskim mesom	9
6.3. Goljufije pri prodaji sadja in zelenjave na stojnicah.....	11
6.4. Goljufije na področju prometa z vinom.....	15
6.5. Nelegalna trgovina s pasjimi mladiči	16
6.6. Goljufije na področju prehranskih dopolnil.....	17
6.7. Goljufije na področju trgovine s fitofarmacevtskimi sredstvi:	17
6.8. Goljufije pri mednarodni trgovini z lesom:.....	17
7. Predlogi za spremembe zakonodaje:	18
7.1. Goljufije pri prodaji sadja in zelenjave na stojnicah.....	18
7.2. Nacionalna skupina za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks	19
8. Izobraževanje:	20

1. Uvod

Goljufive in zavajajoče prakse v agroživilski verigi podjetja v Evropski uniji (v nadaljnjem besedilu: EU) vsako leto stanejo več milijard evrov. Učinek takih praks presega gospodarske izgube, ki nastanejo zaradi njih, saj lahko ogrozijo tudi kakovost in varnost hrane ter tako tudi javno zdravje.

Negativne izkušnje potrošnikov lahko omajajo zaupanje potrošnikov v primarne pridelovalce hrane, podjetja za predelavo, trgovska podjetja in tudi v sistem uradnega nadzora.

Za državo to pomeni gospodarski primanjkljaj, med drugim zaradi manjših prihodkov od davkov in trgovine. Zato so potrebni učinkoviti mehanizmi za zaznavanje goljufivih in zavajajočih praks ter sprejetje ustreznih izvršilnih ukrepov. Pristojni organi in inšpektorji se morajo zavedati tveganj za pojav goljufij. Usposobljeni morajo biti razlikovati med namernimi kršitvami predpisov s področja agroživilske verige zaradi goljufivih ali zavajajočih praks ter drugimi neskladnostmi. Odkrivanje goljufivih in zavajajočih praks je zato treba vključiti v nadzor na podlagi ocene tveganja.

V EU je bil priznan pomen boja proti goljufivim in zavajajočim praksam v agroživilski verigi. Leta 2017 je bila sprejeta zakonodaja o rednem nadzoru na podlagi tveganja z ustrezno pogostostjo, usmerjenem v odkrivanje morebitnih namernih kršitev pravil v agroživilski verigi zaradi goljufivih ali zavajajočih praks, kar določa drugi odstavek 9. člena Uredbe (EU) 2017/625 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2017 o izvajanju uradnega nadzora in drugih uradnih dejavnosti, da se zagotovi uporaba zakonodaje o živilih in krmu, pravil o zdravju in dobrobiti živali ter zdravju rastlin in fitofarmaceutskih sredstvih, ter o spremembi uredb (ES) št. 999/2001, (ES) št. 396/2005, (ES) št. 1069/2009, (ES) št. 1107/2009, (EU) št. 1151/2012, (EU) št. 652/2014, (EU) 2016/429 in (EU) 2016/2031 Evropskega parlamenta in Sveta, uredb Sveta (ES) št. 1/2005 in (ES) št. 1099/2009 ter direktiv Sveta 98/58/ES, 1999/74/ES, 2007/43/ES, 2008/119/ES in 2008/120/ES ter razveljavitvi uredb (ES) št. 854/2004 in (ES) št. 882/2004 Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Sveta 89/608/EGS, 89/662/EGS, 90/425/EGS, 91/496/EGS, 96/23/ES, 96/93/ES in 97/78/ES ter sklepa Sveta 92/438/EGS (Uredba o uradnem nadzoru) (UL L št. 95 z dne 7. 4. 2017, str. 1), kakor je bila nazadnje spremenjena z Uredbo (EU) 2024/3115 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 27. novembra 2024 o spremembi Uredbe (EU) 2016/2031 v zvezi z večletnimi programi preiskav, uradnimi obvestili o navzočnosti nadzorovanih nekarantenskih škodljivih organizmov, začasnimi odstopanji od prepovedi uvoza in posebnih uvoznih zahtev ter določitvijo postopkov za njihovo odobritev, začasnimi uvoznimi zahtevami za zelo tvegane rastline, rastlinske proizvode in druge predmete, določitvijo postopkov za uvrščanje zelo tveganih rastlin na seznam, vsebino fitosanitarnih spričeval in uporabo rastlinskih potnih listov ter v zvezi z nekaterimi zahtevami glede poročanja za razmejena območja in preiskave v zvezi s škodljivimi organizmi ter o spremembi Uredbe (EU) 2017/625 v zvezi z nekaterimi uradnimi obvestili o neskladnosti (UL L št. 2024/3115, z dne 16. decembra 2024), (v nadaljnjem besedilu: Uredba 2017/625/EU).

V postopku načrtovanja dela morajo pristojni organi ugotoviti morebitne pomanjkljivosti in ranljivosti sistemov nadzora in načrtovati nadzor v skladu z ustrezno oceno tveganja, da se učinkovito dosežejo cilji Uredbe 2017/625/EU.

2. Povzetek

Medresorska delovna skupina za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige (v nadaljnjem besedilu: DS) je bila ustanovljena s Sklepom Vlade o ustanovitvi Medresorske delovne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige št. 02401-39/2022/4 z dne 22. 12. 2022. Glavne naloge DS so vzpostavitev učinkovitega sistema za boj proti goljufivim in zavajajočim praksam ter tesnejše medresorsko sodelovanje med pristojnimi organi na področju hrane, učinkovito povezovanje z organi pregona, policijo in tožilstvom v Sloveniji ter tudi povezovanje z institucijami na mednarodni ravni, kot so Evropski urad za boj proti goljufijam (OLAF), Europol, Empakt in Eurojust.

DS je pripravila strategijo dela, ki določa cilje in metode za izvajanje drugega odstavka 9. člena Uredbe 2017/625/EU v okviru boja proti goljufivim in zavajajočim praksam v agroživilski verigi. Strategija nadzora v letu 2023 opisuje prednostne naloge in ukrepe za preprečevanje, odkrivanje in pregon storilcev kaznivih dejanj.

V letu 2023 se je DS sestala na štirih sejah. Na sejah so kot člani DS sodelovali predstavniki Tržnega inšpektorata Republike Slovenije (TIRS), Finančnega urada Republike Slovenije (FURS), Zdravstvenega inšpektorata Republike Slovenije (ZIRS), Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo (IRSKGLR) ter Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR).

Na seje DS so bili vabljeni predstavniki Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport (MGTŠ), Inšpektorata Mestne občine Ljubljana, Inšpektorata RS za infrastrukturo ter Varuh odnosov v verigi preskrbe s hrano.

DS je obravnavala sume goljufije na več področjih: sum na nedovoljeno trgovino z divjačinskim mesom, goljufije na področju prometa z vinom, goljufije pri prodaji sadja in zelenjave na stojnicah, goljufije na področju prehranskih dopolnil, nelegalno trgovino s pasjimi mladiči ter goljufije pri mednarodni trgovini z lesom.

DS je dala več predlogov za spremembe zakonodaje na področju boja proti goljufijam pri prodaji sadja in zelenjave na stojnicah.

Za učinkovitejše prepoznavanje in obravnavanje goljufivih praks v zvezi s hrano je UVHVVR v okviru priprave novega Zakona o hrani predlagala ustanovitev Nacionalne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks, podobno ureditvam sistemov boja proti goljufivim praksam v nekaterih drugih državah (Danska, Nizozemska, Združeno kraljestvo (Škotska)).

3. Ustanovitev Medresorske delovne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige

Prost pretok varne in zdrave hrane je bistven vidik notranjega trga EU in znatno prispeva k zdravju in dobremu počutju državljanov ter njihovim socialnim in gospodarskim interesom. V EU je vzpostavljena učinkovita pravna podlaga, ki zagotavlja varnost, kakovost in avtentičnost hrane, kar pa je močno odvisno od učinkovitega izvrševanja predpisanih norm. Za zagotavljanje skladnosti in varnosti živil so primarno odgovorni izvajalci dejavnosti, naloga inšpekcijskih služb pa je preverjanje izpolnjevanja zahtev zakonodaje.

Kompleksna narava globalizirane agroživilske dobavne verige in ekonomska motivacija za zagotavljanje čim cenejših živil povečujeta možnost goljufij. Ob soočenju s tem pojavom je nadzornim organom otežen nadzor, podjetja izgubljajo denar, potrošniki pa izgubljajo zaupanje v varnost in kakovost hrane. To lahko privede do paradoksa: »Hrana v EU je varnejša kot kadar koli prej, vendar je zaupanje potrošnikov nizko«.

Vse bolj postaja jasno, da so goljufive prakse obsežen družbeni pojav, ki je pogosto povezan z drugimi oblikami kaznivih dejanj, kot so kršitve pravic delavcev, davčne goljufije, okoljski kriminal, trgovina z mamili in pranje denarja. Lahko so posledica delovanja organiziranega kriminala, ali pa vzrok za njegov nastanek.

Povečanje mednarodne trgovine in vedno bolj zapleteni tokovi blaga omogočajo »goljufije s hrano«, ker je na tem področju mogoče doseči visoke dobičke, tveganja za posledice odkritih kaznivih dejanj in prekrškov pa so majhna.

Evropska komisija se je na pojave goljufij na področju hrane odzvala s tem, da je organizirala posebno delovno skupino, v kateri se predstavniki držav članic dogovarjajo o možnih ukrepih. Vse države članice imajo enotno stališče, da je treba več pozornosti nameniti usposabljanju pristojnih inšpektorjev, krepitvi povezanosti in izboljšavi koordinacije različnih pristojnih inšpekcijskih organov. Poleg ukrepov, sprejetih na ravni EU, vsaka država članica ukrepa na nacionalni ravni, ob upoštevanju specifičnega stanja v državi. Na podlagi prej omenjenih razlogov je za učinkovitejši boj proti goljufivim praksam bila predlagana ustanovitev Medresorske delovne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige.

V letu 2023 je DS izvajala naslednje naloge:

- I. Pripravila je strategijo za preprečevanje in odkrivanje goljufivih praks,
- II. Sestajala se je na sejah in na operativnih delovnih sestankih v zvezi s posameznimi nalogami,

III. K delu DS so bili vabljeni predstavniki pristojnih organov in organizacij ter posamezniki v zvezi s posameznimi nalogami. Med prednostne naloge so bila uvrščena vsa nastajajoča tveganja, ki so bila zaznana z opravljeno analizo in prejetimi informacijami,

IV. V letu 2023 so se izvajali ukrepi, načrtani v strategiji nadzora.

Na podlagi analize dela je DS pripravila letno poročilo o izvedenih aktivnostih v preteklem letu.

4. Strategija dela 2023

V skladu z opredelitvijo pojma »goljufiva praksa«, kot jo navajata Spink in Moyer (2011)¹, gre za veliko število dejavnikov in dejanj, ki skupaj privedejo do goljufive prakse v agroživilski verigi, zaradi česar je odkrivanje, preprečevanje in oviranje goljufivih praks kompleksno in zahtevno. Zato je nujno sodelovanje vseh organov in institucij, ki lahko prispevajo k omejevanju tovrstnih kaznivih dejanj.

Strategija temelji na interdisciplinarnem pristopu več pristojnih organov na področju hrane v Republiki Sloveniji in predvideva sodelovanje deležnikov v agroživilski verigi, njihovih interesnih združenj, znanstvenih ustanov, pristojnih organov na področju uradnega nadzora ter organov pregona, policije in tožilstva.

Namen strategije je bil določiti cilje in metode za izvajanje drugega odstavka 9. člena Uredbe 2017/625/EU v okviru boja proti goljufivim in zavajajočim praksam v agroživilski verigi. Strategija nadzora 2023 določa prednostne naloge in ukrepe za preprečevanje, odkrivanje in pregon storilcev kaznivih dejanj.

Cilji pri pripravi strategije nadzora so bili, z interdisciplinarnim pristopom, obvladati grožnjo nelegalnih dejanj v zvezi z dejavnostmi v agroživilski verigi, ter določiti pristop in metode ukrepanja.

¹ Spink, J. and Moyer, D.C. (2011), Defining the Public Health Threat of Food Fraud. Journal of Food Science, 76: R157-R163. <https://doi.org/10.1111/j.1750-3841.2011.02417.x> vpogled z dne 10. 04. 2024

V strategiji nadzora je DS sledila naslednjim ciljem:

- ozaveščanje (javnost, industrija), sodelovanje z industrijo z namenom izmenjave informacij o novih tveganjih goljufij in spodbujanje industrije k vzpostavitvi ukrepov za preprečevanje goljufij;
- zagotoviti, da imajo vsi pristojni organi vzpostavljene ureditve, ki obravnavajo odkrivanje tovrstnih dejanj;
- izboljšati sodelovanje in izmenjavo informacij med pristojnimi organi ter drugimi organi kazenskega pregona in tožilstvom;
- opraviti analizo, kako so določbe drugega odstavka 139. člena Uredbe 2017/625/EU prenesene v nacionalno zakonodajo;
- izboljšanje zbiranja in izmenjave informacij ter ocenjevanje teh informacij za boljše razumevanje mehanizmov nezakonitih dejavnosti v agroživilski verigi;
- zagotoviti, da vsi organi učinkovito izvajajo Zakon o zaščiti prijaviteljev (Uradni list RS, št. 16/23), s katerim je v pravni red Republike Slovenije prenesena Direktiva (EU) 2019/1937 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2019 o zaščiti oseb, ki prijavijo kršitve prava Unije (UL L št. 305 z dne 26. 11. 2019, str. 17).

5. Področja dela

Prednostne naloge v strategiji boja proti goljufivim in zavajajočim praksam v agroživilski verigi so bile določene z uporabo podatkov, pridobljenih na podlagi rezultatov nadzora v preteklih letih, podatkov in informacij, zbranih iz različnih virov, vključno z industrijo, trgovino in njihovimi interesnimi združenji. Ocenjena so bila tveganja za potrošnike in industrijo. Predpostavka, da se zelo verjetno na teh področjih dogajajo goljufive prakse, temelji na trenutni oceni zbranih podatkov, vendar še vedno obstajajo vrzeli pri razumevanju obsega teh nelegalnih dejavnosti.

Vsi pridobljeni podatki in informacije o tveganjih, povezanih z goljufivimi praksami, so bili enakovredno obravnavani, izpostavljena pa so bila posebej ranljiva živila: med, oljčno olje, sadje in zelenjava, prehranska dopolnila, fitofarmacevtska sredstva, promet z lesom in rdeče meso.

DS je na sejah obravnavala sum goljufije na več področjih: sum na nedovoljeno trgovino z divjačinskim mesom, goljufije na področju prometa z vinom, goljufije pri prodaji sadja in zelenjave na stojnicah, goljufije na področju prehranskih dopolnil, nelegalno trgovino s pasjimi mladiči ter goljufije pri mednarodni trgovini z lesom.

6. Realizacija nalog

6.1. Seje Medresorske delovne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji na področju agroživilske verige

V letu 2023 se je DS sestala na štirih sejah. Kot člani DS so pri delu sodelovali predstavniki TIRS, FURS, ZIRS, IRSKGLR ter UVHVVR.

Na seje DS so bili vabljeni predstavniki Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport (MGTŠ), Inšpektorata Mestne občine Ljubljana, Inšpektorata RS za infrastrukturo (IRSI) ter Varuh odnosov v verigi preskrbe s hrano.

6.2. Sum na nedovoljeno trgovino z divjačinskim mesom

Na seji inšpekcijskega sveta (IS) dne 15. 12. 2022 je bilo izpostavljena ugotovitev, da že nekaj let posamezne fizične osebe kupujejo večje količine divjačinskega mesa (1,0 - 1,5 tone na leto), zlasti na območjih meje z Italijo in Avstrijo. Gre za količine, ki vsekakor presegajo namene lastne porabe, kar je povod za sum na nedovoljeno trgovino. Inšpektorji na terenu ne vidijo možnosti učinkovitega ukrepanja po veljavni zakonodaji na področju varnosti živil, kmetijstva in lovstva, zato je bila dana pobuda in predlagan razmislek, ali je to področje mogoče urediti z spremembo zakonodaje. Menijo, da gre za več kršitev, za nelojalno konkurenco in delo na črno, ker se poleg mesa pripravljajo in prodajajo tudi izdelki iz divjačinskega mesa. Ocenjuje se, da gre za obseg, ki v skupni količini znaša od 50 - 100 ton. Na območju Nove Gorice je IRSKGLR že sodeloval s FURS in TIRS na tem področju, vendar so skupaj ugotovili, da ni ustrezne zakonske podlage za ukrepanje. Najlažje bi bilo omejiti nakupno količino divjačinskega mesa za posameznike. Problematika zadeva vsaj štiri inšpekcije, zato je IS sprejel sklep, da problematiko obravnava DS.

Pravilnik o določitvi majhnih količin živil, pogojih za njihovo pridelavo ter o določitvi nekaterih odstopanj za obrate na področju živil živalskega izvora (Uradni list RS, št. 96/14), (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik) določa nacionalna pravila za izvedbo točke 3(e) 1. člena Uredbe 853/2004/ES glede pogojev in največjega dovoljenega obsega oddaje manjših količin divjadi ali mesa divjadi za namen neposredne oddaje končnemu potrošniku ali drugim obratom prodaje na drobno, ki neposredno oskrbujejo končnega potrošnika.

Pravilnik ne ureja zasebne domače porabe uplenjene divjadi oziroma mesa divjadi, vendar je enotno razumevanje, kaj zajema zasebna domača poraba, nujno za izvajanje Pravilnika, saj je primarna pridelava za zasebno domačo porabo izključena iz obsega Uredbe 853/2004/ES, točka 3 (a), in Uredbe 178/2002/ES.

Po higienski zakonodaji (Uredba 852/2004/ES) divjad pomeni divjega parkljarja, kopitarja ali lagomorfa ali drugega kopenskega sesalca, ki se upleni za prehrano ljudi in se šteje za divjad v skladu z veljavno nacionalno zakonodajo. Opredelitev pojma končnega potrošnika je določena v Uredbi 178/2002/ES: »končni potrošnik je zadnji porabnik živila, ki živila ne bo uporabil v okviru živilske dejavnosti«. V skladu s četrtem odstavkom 2. člena Zakona o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C, 31/18, 65/20, 97/20 – popr., 44/22 in 158/22), (v nadaljnjem besedilu: ZDLov-1), uplenjena divjad postane last upravljavca lovišča oziroma upravljavca lovišča s posebnim namenom (v nadaljnjem besedilu: LPN). Lovec (član te lovske družine ter lovec, zaposlen v LPN) lahko odkupi divjad za lastno domačo porabo (poraba v lastnem gospodinjstvu). Prav tako se šteje za lastno domačo porabo divjad iz družine votlorogov (gams, kozorog, muflon), ki je uplenjena v LPN in jo lovski gost odkupi za namen priprave dermoplastičnega preparata. Lovci, ki niso člani lovske družine ali niso lovci, zaposleni v LPN, čeprav so uplenitelji, uplenjene divjadi ne morejo odkupiti divjadi za lastno domačo porabo in se zanje, skladno s Pravilnikom, odkup uplenjene divjadi šteje kot dobava končnemu potrošniku.

IRSKGLR - Inšpekcija za lovstvo in ribištvo je pripravila seznam obratov in posameznikov, ki so v letu 2023 odkupili več kot 600 kg divjačinskega mesa. Opravljeni so bili nadzori v obratih za obdelavo in predelavo divjačinskega mesa, pri katerih nepravilnosti pri prometu niso bile ugotovljene. Opravljeni so bili tudi nadzori v lovskih družinah. Ugotovljeno je bilo, da so posamezni člani lovskih družin (v nadaljnjem besedilu: LD) odkupili več kot 600 kg divjačinskega mesa v enem letu, kar presega povprečno količino za lastno domačo porabo v primerjavi s povprečno porabo mesa na prebivalca v Sloveniji. Po podatkih Statističnega urada RS se ocenjuje, da bi lastna poraba lahko obsegala med 300 in 400 kg neobdelanega divjačinskega mesa na gospodinjstvo.

Pri opravljenih inšpekcijskih nadzorih v registriranih obratih za obdelavo in promet z divjačinskim mesom niso bile ugotovljene nepravilnosti. Prav tako ni bilo ugotovljeno, da se to meso po odkupu zasebnikov ponovno daje v promet. Zasebne domače uporabe uplenjene divjadi oziroma mesa divjadi zakonodaja ne ureja, zato je nadzor nad odkupom divjačinskega mesa v LD otežen. Pristojni organi lahko ukrepajo samo, če se dokaže, da se meso ali izdelki dajejo v promet, kar pa so že znaki goljufige prakse in zavajanja potrošnikov. Glede na odkupljene količine divjačinskega mesa za lastno domačo porabo se utemeljeno sumi, da se v posameznih primerih to meso in izdelki, ki so proizvedeni iz njega, pojavijo tudi v prometu. V opravljenih nadzorih ti sumi niso bili potrjeni, kar pomeni, da je treba nadzore poostriiti in ciljano usmeriti na lovce posameznike.

DS predlaga spremembe pri nadzoru ravnanja z divjačinskim mesom po odstrelu:

- pristojne inšpekcije opravljajo preventivno opozarjanje o nelegalni trgovini z divjačinskim mesom. Pri nadzoru v LD UVHVVR in IRSKGLR - Inšpekcija za lovstvo in ribištvo povečata pogostost nadzora količin odkupa divjačinskega mesa po posameznih lovcih;
- v primerih ugotovljenega odkupa nad 400 kg se pridobi izjava lovca, ki je meso odkupil, o namenu porabe odkupljenega mesa;

- obravnava prejetih obvestil o sumu na nelegalni promet z divjačinskim mesom in izdelki, v usklajeni akciji UVHVVR, IRSKGLR – Inšpekcije za lovstvo in ribištvo in FURS;
- IRSKGLR – Inšpekcija za lovstvo in ribištvo pripravi analizo odkupa divjačinskega mesa v zadnjih dveh letih namenjenega za lastno domačo porabo.

6.3. Goljufije pri prodaji sadja in zelenjave na stojnicah

V Sloveniji se že več let pojavlja problematika prodaje sadja in zelenjave na stojnicah izven registriranih tržnic. Te stojnice so locirane ob cestah in drugih javnih površinah. Nadzor preverjanja izpolnjevanja predpisanih zahtev izvajajo različne inšpekcijske službe, pristojne za nadzor nad prodajalci sadja in zelenjave na stojnicah.

Usklajevanje dela je potekalo v okviru dela DS. Glede na to, da ugotovitve vseh pristojnih organov kažejo na ponavljajoče se kršitve zakonodaje, so bili na seje DS povabljeni tudi predstavniki MGTŠ, Inšpektorata za infrastrukturo (IRSI) ter Inšpektorata Mestne občine Ljubljana.

V okviru DS so inšpekcijske službe nadzore nad stojnično prodajo s sadjem in zelenjavo izvajale tudi v letu 2023. V 719 nadzorih, ki se opravili skozi celo leto, so sodelovali inšpektorji FURS, TIRS, UVHVVR, IRSKGLR, Urad za meroslovje (MIRS) ter IRSI. Vključeni pristojni organi so o ugotovitvah uradnega nadzora pripravili poročila o opravljenih pregledih, ugotovitvah in izrečenih ukrepih ter z njimi obveščali javnost.

Nadzori so bili usmerjeni v preverjanje izpolnjevanja zakonodaje s področja:

- dela in zaposlovanja na črno ter davčnega potrjevanja računov (FURS);
- higiene živil, sledljivosti, kakovosti in označevanja živil (UVHVVR);
- meroslovnih zahtev za neavtomatske tehtnice (MIRS);
- trgovine glede soglasij za prodajo, označitve stojnic, zagotavljanja podatkov o stanju blaga, označitve cen (TIRS);
- zakonodaje s področja cest glede zagotavljanja varnosti vseh udeležencev v cestnem prometu: preverjanje priključkov, ustrezne preglednosti, izvajanje del v cestnem svetu in varovalnem pasu za namene prodaje sadja in zelenjave, postavljanje kakršnih koli predmetov v cestnem svetu, ki bi ovirali uporabo ceste in objekte za oglaševanje (IRSI);
- preverjanja porekla in sledljivosti kmetijskih pridelkov in živil s kmetij v povezavi z dopolnilno dejavnostjo na kmetiji, preverjanjem skladnosti podatkov v registru kmetijskih gospodarstev ter zaposlenih na kmetiji (IRSKGLR).

Poseben poudarek je bil namenjen prodajalcem sadja in zelenjave na stojnicah ob cestah.

Finančna uprava RS (FURS)

FURS je v nadzorih preverjala ustreznost registracije dejavnosti prodajalcev – delo na črno, zaposlovanje na črno, izdajanje računov in davčno potrjevanje računov.

V letu 2023 je bilo na stojnicah s sadjem in zelenjavo opravljenih 289 nadzorov. Nadzori so bili opravljeni pri 69 različnih pravnih subjektih (60 % vseh opravljenih nadzorov je bilo izvedenih pri šestih pravnih osebah). Največ nadzorov je bilo opravljenih po Zakonu o davčnem potrjevanju računov (Uradni list RS, št. 57/15, 69/17, 3/22 – ZDDV-1M, 40/23 in 100/24), (v nadaljnjem besedilu: ZDavPR) in Zakonu o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (Uradni list RS, št. 32/14, 47/15 – ZZSDT, 43/19, 121/21 – ZJN-3B in 78/23 – ZORR), (v nadaljnjem besedilu: ZPDZC-1).

Delež nadzorov s kršitvami je znašal 21 %, kar pomeni, da je bilo v 60 nadzorih ugotovljenih 80 različnih kršitev. Največ kršitev je bilo ugotovljenih po ZDavPR (38), sledijo kršitve po ZPDZC-1 (13) iz naslova zaposlovanja na črno, Zakonu o finančni upravi (Uradni list RS, št. 25/14, 39/22, 14/23, 47/24 – odl. US in 104/24 – ZDDV-1O), (v nadaljnjem besedilu: ZFU), Zakonu o davčnem postopku (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 32/12, 94/12, 101/13 – ZDavNepr, 111/13, 22/14 – odl. US, 25/14 – ZFU, 40/14 – ZIN-B, 90/14, 91/15, 63/16, 69/17, 13/18 – ZJF-H, 36/19, 66/19, 145/20 – odl. US, 203/20 – ZIUPOPĐVE, 39/22 – ZFU-A, 52/22 – odl. US, 87/22 – odl. US, 163/22, 109/23 – odl. US, 131/23 – ZORZFS in 100/24), (v nadaljnjem besedilu: ZDavP-2) in Zakonu o davku na dodano vrednost (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 18/11, 78/11, 38/12, 83/12, 86/14, 90/15, 77/18, 59/19, 72/19, 196/21 – ZDOsk, 3/22, 29/22 – ZUOPDCE, 40/23 – ZDavPR-B, 122/23 in 104/24), (v nadaljnjem besedilu: ZDDV). Kršitve se nanašajo na ne-izdajo računov, ne-potrjevanje računov v davčnih blagajnah, nepravilno vsebino računov, zaposlovanje na črno, ter nepravilnosti v zvezi z davkom na dodano vrednost (v nadaljnjem besedilu: DDV) in plačilnimi storitvami.

V poročevalskem obdobju je bilo izvedenih 40 prekrškovnih postopkov, v 26 zadevah je bil izdan plačilni nalog, v 14 pa je bila izdana prekrškovna odločba. Storilcem prekrškov je bila izrečena globa v skupnem znesku 137.100,00 evrov. Število kršitev po zakonih (v enem prekrškovnem postopku je lahko ugotovljenih več kršitev):

- ZDavPR:19,
- ZDDV: 9,
- ZFU: 6,
- ZDavP: 4,
- ZPDZC-1: 2,
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 48/22 – uradno prečiščeno besedilo, 40/23 – ZČmIS-1, 78/23 – ZORR, 84/23 – ZDOsk-1, 125/23 – odl. US in 133/23): 1.

FURS je v letu 2023 šestim pravnim osebam izrekel ukrep začasne prepovedi opravljanja dejavnosti po 37. členu ZFU, ki velja do odprave nepravilnosti. V enem primeru je pravna oseba upoštevala ukrep iz odločbe na način, da se je identificirala za DDV. Isti pravni osebi je bila zaradi drugih nepravilnosti

pozneje izdana odločba o prepovedi opravljanja dejavnosti. Pri drugi pravni osebi, ki ji je bil ukrep začasne prepovedi opravljanja dejavnosti izrečen že v letu 2022, pa je bilo z nadzorom v letu 2023 ugotovljeno, da je nadaljevala z opravljanjem prodaje na stojnicah in tako ni upoštevala prepovedne odločbe, čeprav še niso bile odpravljene nepravilnosti iz te odločbe. Po opozorilu FURS je prenehala s prodajo. Zaradi neupoštevanja odločbe je bila v enem primeru na stojnici zarubljena oprema za opravljanje dejavnosti in gotovina. V zvezi z izrečeno prepovedjo poslovanja do odprave nepravilnosti po 37. členu ZFU dvema družbama je bilo ugotovljeno, da sta poslovanje nadaljevali prek nove družbe.

Tržni inšpektorat RS (TIRS)

Tržni inšpektorji pri nadzoru poleg preverjanja ustrezne registracije, ob upoštevanju določb ZPDZC-1, nadzorujejo še označevanje cen in upoštevanje označenih cen v skladu z določbami Zakona o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 130/22), izdajanje računov v skladu z določbami ZDavPR, ter soglasje za prodajo, označenost stojnic in prisotnost podatkov o stanju blaga v skladu z določbami Zakona o trgovini (Uradni list RS, št. 24/08, 47/15, 139/20 in 161/22) .

Tako je bilo od sredine aprila do konca septembra 2023 na območju celotne države opravljenih 86 inšpekcijskih pregledov. Večina prodajalcev na stojnicah ob cestah je registriranih trgovcev (s. p. oziroma d.o.o.). Svoje sadje in zelenjavo pa ob cestah prodajajo tudi kmetijski pridelovalci v okviru osnovne kmetijske ali gozdarske dejavnosti ali v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

Najpogosteje je bilo ugotovljeno, da trgovci za prodajo na stojnicah niso pridobili ustreznega soglasja (ni bilo soglasja za mesto, na katerem je postavljena stojnica) ali ne razpolagajo s podatki o stanju blaga.

Zaradi ugotovljenih nepravilnosti so bili izrečeni naslednji ukrepi:

- 19 upravnih opozoril, s katerimi je bila zavezancem naložena odprava nepravilnosti (zagotoviti podatke o stanju blaga, vidno označiti cene);
- 15 upravnih odločb: v 13 primerih se je prepovedalo opravljanje trgovinske dejavnosti do odprave nepravilnosti, ker ni bilo soglasja, v enem primeru se je naložilo odpravo nepravilnosti, ker ni bilo podatkov o stanju blaga, v enem primeru pa se je prepovedala prodaja do odprave pomanjkljivosti, ker cene niso bile vidno označene.

Obenem je bilo zaradi ugotovljenih kršitev (ni soglasja ali ni podatkov o stanju blaga) izdanih:

- 11 plačilnih nalogov in dve odločbi o prekršku.

Nadzor nad prodajalci sadja in zelenjave ob cestah so tržni inšpektorji izvajali tudi oktobra in novembra 2023, ko so se na stojnicah ob cestah prodajale mandarine. Opravljenih je bilo 23 nadzorov, od tega so prodajo mandarin na 16 stojnicah izvajali kmetijski pridelovalci iz Hrvaške. Pri nadzoru so bile ugotovljene le manjše nepravilnosti, ki so jih zavezanci nemudoma odpravili. Izrečeni sta bili dve upravni opozorili ter tri opozorila po Zakonu o prekrških (Uradni list RS, št. 29/11 – uradno prečiščeno besedilo,

21/13, 111/13, 74/14 – odl. US, 92/14 – odl. US, 32/16, 15/17 – odl. US, 73/19 – odl. US, 175/20 – ZIUOPDVE, 5/21 – odl. US in 38/24), (v nadaljnjem besedilu: ZP-1).

Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (IRSKGLR)

IRSKGLR - Inšpekcija za kmetijstvo je od 26. maja do 15. junija 2023 nadzorovala prodajo sadja in zelenjave s slovenskih kmetij na lokalnem trgu. Skupaj je bilo pregledanih 141 prodajalcev v 33 krajih na večjih tržnicah Sloveniji, obcestnih stojnicah, ter ob ali v trgovskih centrih ter na kmetijah. Nadzor se je izvajal v skladu z Zakonom o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 86/21 – odl. US, 123/21, 44/22, 130/22 – ZPOmK-2, 18/23 in 78/23) in Uredbo o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Uradni list RS, št. 57/15, 36/18 in 151/22).

IRSKGLR – Inšpekcija za kmetijstvo je pristojna za nadzor porekla in sledljivosti kmetijskih pridelkov in živil s kmetij, torej pridelovalcev kot fizičnih oseb, ki prodajajo svoje pridelke na lokalnem trgu, na tržnicah, obcestnih stojnicah, na kmetijah in od vrat do vrat. Nosilec kmetije lahko pri tem prodaja le istovrstne pridelke iz svoje osnovne kmetijske dejavnosti in ne sme dokupovati pridelkov iz prometa. Če dokupuje kmetijske pridelke in živila od drugih kmetij, mora za to imeti dovoljenje upravne enote za opravljanje dopolnilne dejavnosti in mora izdajati račune. Pri tem se nadzorujejo tudi evidence rabe kmetijskih zemljišč ter vpis nosilca kmetije, članov kmetije ter zaposlenih na kmetiji v register kmetijskih gospodarstev. Pravne osebe v prometu lahko dokupujejo pridelke in živila od drugod, vendar pa nadzor glede porekla pridelkov in izdelkov pravnih oseb ali neizdajanja računov izvajajo druge pristojne inšpekcije. Na podlagi nadzora je IRSKGLR v štirih primerih izdal opozorila po Zakonu o inšpekcijskem nadzoru (Uradni list RS, št. 43/07 – uradno prečiščeno besedilo in 40/14), (c nadaljnjem besedilu: ZIN), ker stojnice niso bile primerno označene s podatki o kmetiji. V šestih primerih so bile izdane odločbe o začasni prepovedi prometa zaradi prodaje kmetijskih pridelkov in izdelkov z drugih kmetij brez dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. V dveh primerih poslovanja pravnih oseb sta bili zadevi odstopljeni FURS, TIRS ter UVHVVR zaradi neizdajanja računov oziroma pomanjkljivih deklaracij pri poreklu mesnih izdelkov. V dveh primerih fizični osebi za svoje predelane izdelke nista potrebovali dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji, ker sta prijavili majhen obseg predelave na spletni strani FURS – e Davki. V tem primeru je prijavljen dohodek manjši od 3.500 evrov na leto, pri gotovinskem poslovanju pa morajo vseeno izdajati račune iz vezane knjige računov.

Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR)

UVHVVR je izvajala nadzor sledljivosti, označenosti in kakovosti svežega sadja in zelenjave na stojnicah tudi v letu 2023. Inšpektorji za hrano so sočasno preverjali identifikacijo subjektov (registracija zavezanca), označenost prodajnega mesta, ustreznost higiene in ravnanja z živili.

Nadzor je potekal od maja do decembra 2023. Izvedenih je bilo 178 nadzorov pri 108 zavezancih. Ob pregledih je bilo odvzetih tudi 12 vzorcev za preverjanje skladnosti glede prisotnosti ostankov pesticidov. Pri 66 pregledih so bile ugotovljene naslednje nepravilnosti:

- neustrezno označevanje;
- pomanjkljivo higiensko stanje;
- zavajanje glede porekla;
- neustrezna, pomanjkljiva sledljivost;
- odsotnost zdravstvene izjave zaposlenih;
- ugotovljena prisotnost ostankov pesticidov.

Na podlagi ugotovitev so bili izrečeni naslednji upravni ukrepi:

- 42 opozoril po ZIN;
- 6 odločb o prepovedi prometa (112 kg in 6770 kg).

V skladu z ZP-1 so inšpektorji izrekli:

- 2 opozorili;
- 14 plačilnih nalogov oziroma odločb.

Urad RS za meroslovje (MIRS)

Inšpektorji Urada RS za meroslovje so preverjali meroslovno ustreznost oziroma overjenost neavtomatskih tehtnic, ki se uporabljajo pri določanju mase in posledično cene prodajanega blaga. V letu 2023 je bilo izvedenih 28 nadzorov. Pri 12 nadzorih so bile ugotovljene neskladnosti, ker so pri prodaji sadja bile uporabljene meroslovno neskladne ali neoverjene tehtnice.

6.4. Goljufije na področju prometa z vinom

IRSKGLR – Inšpekcija za vinarstvo je izpostavila primer suma goljufije na področju prometa z vinom. Inšpekcija za vinarstvo je od spomladi 2022 spremljala uvoznika vina. Zavezanec v postopku uvaža vina iz Italije, običajno v količini 25.000 l na posamezno uvozno pošiljko. V skladu z določbami Zakona o vinu (Uradni list RS, št. 105/06, 72/11, 90/12 – ZdZPVHVVR, 111/13 in 27/17 – ZKme-1D) se je postavilo vprašanje oziroma dvom glede končnega kupca oziroma poteka celotne poti relativno velike količine vina. Slovenski pridelovalci vina ga domnevno mešajo z lastnim vinom in ga prodajajo naprej kot vino s slovenskim poreklom. Vinarska inšpekcija je zaprosila FURS in Policijo za sodelovanje in skupno ukrepanje. IRSKGLR – Inšpekcija za vinarstvo je s FURS izvedla skupni inšpekcijski nadzor. FURS je zavezancu naložila plačilo dodatne davčne obveznosti, vendar je dne 14. 4. 2023 prenehal opravljati dejavnost in je bil izbrisan iz Poslovnega registra Slovenije. Kriminalistična policija na podlagi zbranih podatkov ugotovila, da ni znakov kaznivega dejanja davčne zatajitve oziroma kakšnih drugih goljufivih okoliščin, vendar bodo primer spremljali še naprej. Pristojni organi, ki so sodelovali v postopku, ugotavljajo, da je bil izvedeni postopek nadzora učinkovit ter da se je posledično ustavila dobava

italijanskega vina kupcem v Sloveniji. Ugotavljajo tudi, da obstaja velika verjetnost, da bo zavezanec nadaljeval z zavajajočo prakso z ustanovitvijo podjetja v Republiki Hrvaški. Zato se načrtujejo nadaljnje aktivnosti.

6.5. Nelegalna trgovina s pasjimi mladiči

Povečano povpraševanje po psih določenih pasem (večinoma gre za t. i. modne pasme, kot so beagli, bišoni, francoski buldogi in kavalirji kralja Karla) oziroma določenega izgleda presega ponudbo mladičev, vzrejenih na zakonit način ter tako vzpodbuja nelegalno prodajo psov, vzrejenih v t. i. pasjih tovarnah, kjer so pogoji vzreje nedopustni in popolnoma v nasprotju z zahtevami glede dobrobiti živali. Možnost za razvoj bolezni, vedenjskih težav, vpliv na dobrobit in velikokrat tudi povečan pogin mladičev dodatno povečujejo neustrezni pogoji prevoza. Mladiče na dolge razdalje, večinoma iz držav vzhodne Evrope, prevažajo v nehumanih pogojih, zaprte v kletke ali kartonaste škatle, brez ustreznega zračenja, svetlobe, dostopa do vode in hrane ter nujnega postanka za počitek. Kljub nekaterim uspešnim akcijam nadzornih organov, bolj proti nezakoniti trgovini še zdaleč ni končan

Večina pasjih mladičev je premladih za potovanje, nimajo ustreznih potnih listov, predstavljajo pa tudi potencialno zdravstveno tveganje, ker niso cepljeni proti steklini oziroma drugim nalezljivim boleznim. V številnih primerih se zaradi parjenja znotraj ožjega sorodstva in slabega ravnanja z mladiči lahko razvijejo različne prirojene bolezni in psihične motnje.

Novembra 2021 je bila na UVHVVR imenovana posebna skupina uradnih veterinarjev za nadzor nad nezakonitim prometom s psi.

Slovenija je za trgovce s pasjimi mladiči predvsem tranzitna država. Prevozniki teh živali so večinoma državljani Madžarske, Češke, Romunije, Srbije, Portugalske in Grčije. Za nekomercialnimi premiki psov se pravzaprav skrivajo komercialni premiki, saj so psi namenjeni izključno preprodaji, ki je v Sloveniji prepovedana. Preprodajalci imajo dobro izdelano mrežo nelegalne trgovine. Psi izvirajo iz Romunije, Bolgarije, Grčije, Španije, Češke, Madžarske in iz tretjih držav: Bosne in Hercegovine, Srbije, Severne Makedonije in Ukrajine.

Kupci lahko pse najdejo prek oglasov na družbenih omrežjih. Po navezavi stika prodajalec preverja kupca z različnimi anketami/vprašalniki in kupec psa običajno ne prejmejo takoj. Kupci so pogosto pozvani, da psa plačajo vnaprej, pri tem pa nimajo možnosti preveriti njegovo zdravstveno stanje. Odkrivanje omrežij preprodajalcev zahteva veliko dela in sodelovanja med pristojnimi organi. Pri preiskavah nelegalne trgovine s psi je nujna intenzivna izmenjava podatkov in informacij prek orodij administrativne pomoči in sodelovanja (iRASFF/AAC). Veterinarji praktiki lahko sum nepravilnosti opazijo pri vpisu podatkov v Centralni register hišnih živali (CRHŽ), uradni veterinarji pa so potem obveščeni o nepravilnostih prek sistema obveščanja neposredno iz CRHŽ. Največ nepravilnosti je bilo ugotovljenih pri pregledih veterinarskih ambulant, ki registrirajo pse. Nelegalne pošiljke pasjih mladičev in odraslih psov sta odkrivali tudi Policija in FURS.

6.6. Goljufije na področju prehranskih dopolnil

Na seji DS je bila v razpravi izpostavljena problematika vse večjega obsega spletne prodaje hrane, artiklov športne prehrane in prehranskih dopolnil. Zaradi nekritičnega nakupovanja tovrstnih proizvodov in dostave s poštnimi pošilkami neposredno na naslov kupcev je otežen uradni nadzor nad njihovo varnostjo in kakovostjo. Nadzor tovrstne trgovine je zahteven, vendar imajo posamezni pristojni organi tudi primere dobre prakse.

ZIRS je obravnaval notifikacijo preko administrativne pomoči AAC, s katero so hrvaški pristojni organi obveščali o zavajajočem oglaševanju in prodaji prehranskih dopolnil na različnih hrvaških TV kanalih. Izdelki naj bi bili proizvedeni v Sloveniji, kar je bilo v inšpekcijskem postopku potrjeno. Izdelki se prek hrvaškega DHL pošiljajo tudi končnim potrošnikom v Slovenijo. ZIRS je za namen preverjanja poslovanja z vidika davčnih obveznosti podatke o ugotovitvah inšpekcijskega nadzora posredoval na FURS.

6.7. Goljufije na področju trgovine s fitofarmaceutskimi sredstvi:

Trgovina z nelegalnimi fitofarmaceutskimi sredstvi (FFS) v EU je v porastu. Nadzorni organi so pri ukrepanju premalo učinkoviti, ker upravno-inšpekcijski ukrepi in prekrški niso odvračilni glede na visoke zasluzke, ki nastajajo s prometom ilegalnih pesticidov. Nadzorni organi EU so glede ilegalnih pesticidov ugotovili več primerov, ki so se nadaljevali s kazenskimi postopki. Na področju ilegalnih pesticidov pod okriljem Europolu deluje operacija Silver Axe, v katero je vključenih 25 držav članic in šest tretjih držav ter jo podpirata tudi Evropska Komisija in OLAF. V okviru akcije Silver Axe je bil zaznan porast trgovine z ilegalnimi pesticidi v južni Evropi, največji izvor ilegalnih pesticidov pa ostaja Kitajska. V porastu so tudi zasegi majhnih količin ilegalnih pesticidov, predvsem na račun povečane trgovine prek spleta. Pod okriljem Europolu je od 1. 4. do 5. 5. 2023 potekala mednarodna akcija SILVER AXE VIII.

V okviru akcije sta FURS in UVHVVR izvajali poostren nadzor nad pošilkami fitofarmaceutskih sredstev. Obravnavanih je bilo 94 pošilk, pri katerih niso bile odkrite nepravilnosti.

V letu 2023 je bilo izvedenih nekaj navideznih nakupov FFS na spletnih straneh. Zaznani so bili primeri, ko so posamezne osebe na družbenih omrežjih prodajale FFS, ki pri nas niso registrirane. V sodelovanju s FURS so bili odkriti tudi podatki o kupcih takih FFS. Proti njim so bili uvedeni prekrškovni postopki.

6.8. Goljufije pri mednarodni trgovini z lesom:

UVHVVR je odgovorna za fitosanitarni nadzor pri izvozu rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov iz lesa, ki izvirajo iz EU. Za ta namen se na vlogo strank izdajajo fitosanitarna spričevala za izvoz, ki potrjujejo zdravstveno stanje blaga, glede na zahteve tretjih držav. Te pošiljke mora uradno pregledati fitosanitarna inšpekcija (UVHVVR). Pregled se opravi pred natovarjanjem lesa

na prevozna sredstva (v kontejnerje). Po prispetju kontejnerjev v Luko Koper je treba za pošiljke hlodovine, namenjene izvozu na Kitajsko, opraviti postopek fumigacije ali zaplinjevanja, to je postopek zatiranja škodljivih organizmov, ki so lahko prisotni na lesu. Postopek se izvede v zaprtem kontejnerju z vnosom fumiganta. Izvaja ga pooblaščen podjetje DDD d.o.o., Vojkovo nabrežje 30, 60000 Koper. To podjetje na podlagi izvedenega postopka fumigacije izda potrdilo o izvedeni fumigaciji. Na podlagi tega potrdila o opravljeni fumigaciji in uradnega pregleda fitosanitarni inšpektor izda fitosanitarno spričevalo, ki spremlja pošiljko na Kitajsko. Fitosanitarno spričevalo in zapis o opravljeni fumigaciji na fitosanitarnem spričevalu sta pogoja za vstop na Kitajsko in v nekatere druge države. Pri tem je UVHVVR v letu 2021 ugotovila goljufive prakse glede ponarejanja listin, ki dokazujejo fumigacijo lesa, na podlagi katerih je potem fitosanitarni inšpektor izdal fitosanitarno spričevalo za izvoz lesa na Kitajsko. Izvor lesa v obravnavanih primerih je bil iz Slovenije, Avstrije in Češke.

Glede na velike količine izvoženega lesa in visoke cene obstaja visoko tveganje, da je v ilegalne posle vključenih več podjetij, sumi se, da gre za dobro organizirano mrežo. FURS je v sodelovanju z UVHVVR uvedel inšpekcijski nadzor pri dveh gospodarskih subjektih, ki izvažata les na Kitajsko. Preverja se sledljivost dokumentacije v trgovski verigi od poseka lesa do izvoza, ter izdaje fitosanitarnih spričeval.

7. Predlogi za spremembe zakonodaje:

7.1. Goljufije pri prodaji sadja in zelenjave na stojnicah

- **Ministrstvo za gospodarstvo, trgovino in šport (MGTS):**

V okviru priprave novele Zakona o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19 – ZPosS, 158/20 – ZIntPK-C, 18/21, 18/23 – ZDU-1O, 75/23 in 102/24), (v nadaljnjem besedilu: ZGD-1) Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano predlaga dopolnitev 10.a člena ZGD-1, ki se nanaša na omejitve ustanavljanja osebam, ki so bile ali so neposredno ali posredno z več kot 25 % udeležene v kapitalski družbi, ki ji je bila s pravnomočno odločbo v zadnjih treh letih izrečena globa zaradi prekrška v zvezi z zagotavljanjem varne in kakovostne hrane, zdravja in zaščite živali, varstva rastlin ali prodaje in uporabe fitofarmacevtskih sredstev, dokler ni globa poravnana.

- **Inšpektorat Mestne občine Ljubljana:**

Predlog spremembe Zakona o cestah za bolj učinkovito ukrepanje zoper prodajo ob cestah. Spremembe predlagata Inšpektorat Mestne občine Ljubljana in IRSI:

- v drugem odstavku 6. člena zakona se doda nova tretja točka, ki se glasi: »v območju ceste izvajati prodajo«,
- v prvem odstavku 134. člena se doda nova točka štirinajsta točka, ki se glasi: »odredi ustavitev izvajanja prodaje v območju ceste«.

- **UVHVVR:**

V predlog novega Zakona o varni hrani in krmi je za učinkovitejše ukrepanje zoper prodajo ob cestah se vključi naslednje besedilo: »V primeru prodaje živil na premični stojnici morajo biti izpolnjene zahteve iz predpisov EU, ki urejajo minimalne zahteve glede higiene, sledljivosti, označevanja in kakovosti živil. Prodaja ob cesti na premičnih stojnicah se lahko izvaja samo na varovalnem pasu ceste ne glede na dovoljenje lastnika zemljišča po predhodnem dovoljenju lokalne skupnosti ali upravljavca cest.«.

7.2. Nacionalna skupina za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks

Pri izvajanju preiskav na področju goljufivih praks je bilo ugotovljeno, da se po razkritju nelegalne dejavnosti poslovne poti z istim predmetom poslovanja in istimi izvajalci dejavnosti spremenijo, kar zahteva nadaljnje spremljanje dejavnosti. To pa zahteva specializirano skupino strokovnjakov, usposobljenih za izvajanje tovrstnih dejanj. Pristojni organi morajo sprejeti ustrezne ukrepe za zagotovitev, da se izvedejo preiskave in po potrebi sprejmejo izvršilni ukrepi. To je mogoče doseči z vključitvijo organov kazenskega pregona ali s preiskavami, ki jih izvedejo usposobljeni inšpektorji pristojnih organov.

Predstavnik UVHVVR v okviru DS je predlagal, da bi se imenovala Nacionalna skupina za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks, na podlagi obstoječih ureditev sistema boja proti goljufivim praksam, ki so že razviti v nekaterih drugih državah, kot so Danska, Nizozemska, Združeno Kraljestvo (Škotska). DS meni, da je treba na podlagi izkušenj teh držav aktivnosti DS usmeriti v vzpostavitev podobne ureditve v Republiki Sloveniji. Predlog spada med pomembne cilje DS za vzpostavitev učinkovitega boja proti goljufivim in zavajajočim praksam.

DS je pripravila dva predloga za imenovanje Nacionalne skupine za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks, ki bi lahko bila vključena v vsebino novega Zakona o varni hrani in krmi.

RAZLIČICA A

- »1. Uprava je nacionalna kontaktna točka za boj proti goljufijam na področju živil in krme.*
- 2. Za boj proti goljufivim in zavajajočim praksam v agroživilski verigi vlada imenuje Nacionalno skupino za preprečevanje goljufivih in zavajajočih praks v Republiki Sloveniji, ki v boju proti kriminalu sodeluje s policijo, davčnimi, carinskimi, tožilskimi in drugimi organi pregona.*
- 3. Nacionalno skupino iz prejšnjega odstavka sestavljajo predstavniki pristojnih organov iz 4. člena tega zakona ter tržnega inšpektorata.«*

RAZLIČICA B

- »1. Za obravnavo prijav s področja goljufivih praks vlada imenuje posebno skupino inšpektorjev in uradnih veterinarjev.*
- 2. Podrobnejše pogoje glede načina oblikovanja enote, načina njenega dela, števila članov in njihovega usposabljanja predpiše vlada.«*

8. Izobraževanje:

Preiskave goljufij in zavajajočih praks zahtevajo drugačna znanja kot rutinski inšpekcijski pregledi. Ne le, da je drugačen pristop, v mnogih primerih so potrebna tudi dodatna pooblastila. Inšpektorjev ne bi smeli spodbujati k izvajanju preiskav goljufij, če niso bili deležni ustreznega usposabljanja in navodil. Inšpektor brez posebnega usposabljanja na področju preiskovanja goljufij morda ne bo mogel odločiti, kako najbolje pristopiti k določenemu primeru, ali kateri dokazi se potrebni za vložitev kazenske ovadbe. Uradni nadzor, ki je opravljen nestrokovno, lahko opozori potencialnega kršitelja oziroma storilca in ogrozi preiskave specializiranih organov pregona (npr. policije in davčnih organov).

Vseh inšpektorjev ni treba usposablјati za izvajanje preiskav goljufij. Vendar pa bi morali imeti vsi inšpektorji osnovno znanje o znakih, ki kažejo na goljufive in zavajajoče prakse, ter jasna navodila o ukrepih, ki jih je treba sprejeti, kadar se pojavi sum goljufije.

Inšpektorji bi morali biti med izvajanjem rednih nadzorov pozorni na znake, ki lahko kažejo na goljufije. Usposobljeni bi morali biti razlikovati med nenamerno neskladnostjo oziroma neskladnostjo, ki je nastala zaradi malomarnosti ter namernimi kršitvami, storjenimi z goljufivimi ali zavajajočimi praksami. Po potrebi pa bi se morali usposablјati tudi za posebne ukrepe in metode nadzora iz drugega odstavka 9. člena Uredbe 2017/625/EU.

V letu 2023 so inšpektorji sodelovali na več dogodkih, ki so se obravnavali področje goljufivih praks:

1. Živilski strokovni posvet na živilsko-kmetijskem sejmu AGRA v Gornji Radgoni:

Predavanja mag. Nadje Škrk: Goljufive prakse - izkušnje v Sloveniji, dr. Daniele Pajkič, AGES. Avstrija: Goljufive prakse - izkušnje v Avstriji, dr. T. Skrbinšek, Biotehniška Fakulteta: Nove genomske tehnike in ugotavljanje potvorb.

Sodelovanje v ciljnem raziskovalnem projektu (CRP) Nove genomske tehnike in ugotavljanje potvorb, barkodiranje – doc. dr. Tomaž Skrbinšek s Katedre za ekologijo in varstvo okolja Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete.

2. Sodelovanje na usposabljanju v organizaciji Gospodarske zbornice Slovenije (GZS)

Zaradi aktualnosti vsebine je seminar na temo goljufivih praks v agroživilski verigi organizirala tudi GZS, kjer je s svojimi prispevki sodelovala tudi UVHVVR.

3. Sodelovanje na delovni konferenci OPSON XIII, EUROPOL, v Tbilisiju, Gruzija, ki je potekalo 12. in 13. decembra 2023:

Namen sodelovanja na delovni konferenci je bila seznanitev z delom Europolu in Empakta na projektu OPSON: poročilo akcije OPSON XII in načrt za akcijo OPSON XIII na področju alkohola in vina za odkrivanje ponarejenih proizvodov in ponarejenih geografskih označb, ki bo izvedena v letu 2024. Na konferenci so bili udeleženci pozvani, da se v čim večji meri pridružijo tej akciji.

4. Sodelovanje na delovni konferenci O.A. 2.3 Phytosanitary, v Madridu, Španija, ki je potekala 25. in 26. maja 2023:

Namen sodelovanja na delovni konferenci je bila seznanitev z delom Europolu. Predstavljeni so bili primeri dobre prakse v državah članicah EU pri nadzoru ilegalnih FFS. Na konferenci so bili udeleženci pozvani, da se pridružijo akciji Silver Axe v letu 2024.

Obe konferenci sta nudili priložnost za spoznavanje in vzpostavitev stikov s predstavniki pristojnih organov posameznih sodelujočih držav, ter za izmenjavo izkušenj in dobrih praks v boju proti goljufivim praksam v agroživilski verigi in širše.